

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Муси Джаміля Саліма Алсарайреха «Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців творчих спеціальностей у процесі фізичного виховання», представлену до разової спеціалізованої вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми дисертації. Широкий пласт досліджень присвячено визначенню результативності фізичних вправ для збільшення функціонального діапазону людини, розширення арсеналу рухової координації останньої, забезпечення адаптації її організму до численних чинників діяльності. Особливо присутнім це є в контексті діяльності професійної: фізична культура та спорт – ефективний засіб виховання та розвитку вагомих професійних фізичних якостей і психофізіологічних властивостей, інтенсивної адаптації до вимог фаху, виведення професійних рухових дій на високий рівень.

Фізичне виховання в контексті фахового навчання, особливо для осіб із малорухливим способом діяльності, має відзначатися чіткою професійною спрямованістю, сприяти зацікавленню фаховою діяльністю, а відтак посилювати ефективність професійного становлення. Досягнення такого актуалізує розв'язання проблеми збагачення змісту спеціалізованого (профільованого) фізичного виховання для увиразнення його значущості у ході набуття знань і формування вмінь самостійного використання, підвищення ефективності професійної діяльності, а також поглиблення та розроблення конкретних фізкультурно-оздоровчих і профільованих за типами праці програм із життєво прикладним значенням.

Аналіз низки наукових студій розкриває очевидну актуальність на сучасному етапі розвитку фізичної культури і спорту проблеми розроблення

програми професійно-прикладної фізичної підготовки студентів спеціальності «Дизайн», що відображено в дисертації Муси Джаміля Саліма Алсарайреха «Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців творчих спеціальностей у процесі фізичного виховання».

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр., згідно з темою кафедри психології і педагогіки 2.19 «Технології психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627) та плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290).

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація відзначається належним розкриттям аналізованої проблеми, самостійністю підходів до її висвітлення, практичною перевіркою отриманих результатів, їхньою теоретичною та практичною значущістю. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, представлені в дисертаційній роботі, співвідносні з метою та завданнями останньої й обґрунтовані результатами наукового пошуку.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що дисертант *уперше*: встановив теоретичні передумови можливості вдосконалення професійно значущих психофізіологічних властивостей і рухових якостей студенток з огляду на особливості майбутньої професійної діяльності (дизайн) у процесі фізичного виховання; обґрунтував склад засобів професійно прикладної фізичної підготовки для майбутніх спеціалістів-дизайнерів; експериментально обґрунтував ефективність впливу програми з фізичного виховання із професійною спрямованістю на оптимізацію психофізіологічних показників студенток-дизайнерів; довів, що заняття за експериментальною

програмою, впливаючи на мотиваційно-емоційну сферу студенток, орієнтують їх на вияв більшої фізичної активності та самостійності, збільшують інтерес і потребу у фізкультурно-спортивній діяльності.

Здобувачем розширено та доповнено наукові дані про: професійно значущі рухові якості та психофізіологічні властивості студенток творчих професій; шкалу оцінювання психофізіологічних властивостей студенток творчих професій; вплив академічних занять фізичним вихованням на загальну та професійно-прикладну фізичну підготовленість студенток; організаційні та змістовні аспекти професійно-прикладної фізичної підготовки студенток, які навчаються за спеціальністю «Дизайн».

Подальшого розвитку набули: теоретико-методичні засади організації безігрового простору з фізичного виховання, питання контролю і оцінювання ефективності фізичного виховання студенток ЗВО з позиції комплексного підходу.

Практична значущість роботи полягає у можливості застосування моделі професійно-прикладної фізичної підготовленості студенток-дизайнерів, яка складається із професійно значущих фізичних якостей (загальна витривалість, статична витривалість, абсолютна сила, гнучкість, координація, швидкість реакції), психофізіологічних функцій (увага, перемикання, розподіл, обсяг, пам'ять, урівноваженість, комунікабельність та стійкість до стресів, здатність чітко виконувати професійні обов'язки в умовах емоційного напруження, швидкість ухвалення рішень), а також м'язових груп (розгиначі та згиначі тулуба й шиї, згиначі кисті та передпліччя), на які лягає основне фізичне навантаження під час професійної діяльності. Отримані результати дослідження сприяють підвищенню рівня загальної фізичної підготовленості, а також рівня розвитку професійно-значущих рухових якостей і психофізіологічних властивостей студенток, які навчаються за фахом «Дизайн», шляхом оптимізації процесу фізичного виховання відповідно до сучасних вимог, які висувають до майбутньої професійної діяльності.

Результати досліджень використано для організації освітнього процесу із фізичного виховання та вдосконалення навчальних дисциплін у закладах освіти. Упровадження підтверджено відповідними актами.

За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, із них: 4 вийшли друком у фахових виданнях України, 4 мають апробаційний характер, 1 додатково відображає наукові результати дисертації.

Основні положення дисертаційної роботи викладено в доповідях на XII Міжнародній науковій конференції молодих учених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2019) і таких усеукраїнських наукових конференціях, як: II, III, IV всеукраїнські наукові електронні конференції «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 2019; Київ, 2020; Київ, 2021).

У структурованій належно роботі дисертант послідовно розробив методику аналізу та систематизував основні спостереження.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів; подано інформацію про апробацію й упровадження результатів дослідження, наведено дані про кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі **«Проблеми методичного забезпечення та спрямованості занять із розвитку професійних рухових якостей та психофізіологічних властивостей студентів творчих спеціальностей у процесі фізичного виховання»** проаналізовано літературні та документальні джерела з досліджуваної проблеми.

Посутнім здобутком роботи вважаємо виокремлення у першому її розділі детермінант конкретного змісту ППФП (форми праці, умови, характер, режим праці та відпочинку, динаміка працездатності фахівця), побудову професіограми фахівця, представлення переліку потрібних для успішної професійної діяльності прикладних знань, умінь, навичок, фізичних

і спеціальних якостей. Наявність означених даних і відомостей уможливило формулювання конкретних завдань і визначення змісту ППФП – для добору найбільш ефективних, тобто тих, які сприяють провадженню якісної професійної підготовки, засобів фізичної культури і спорту.

Вагомим аспектом аналізу наукової літератури стало позиціонування найбільш значущим елементом фізичного виховання студентів різного віку подальше підвищення рівня їхньої підготовленості, поглиблення знань, формування стійкої мотивації до систематичних занять фізичними вправами й зі спортивною, й з оздоровчою метою. У такому ключі зауважимо, що питання значущості прикладного фізичного виховання, його зв'язків із трудовою діяльністю людини є предметом наукового зацікавлення вчених упродовж тривалого періоду становлення наукової царини фізичного виховання та спорту.

Видається слушним висловлене автором дисертації твердження про те, що фізичному вихованню в умовах професійного навчання, особливо для осіб із малорухливою діяльністю, варто надавати чіткої професійної спрямованості для забезпечення прищеплення інтересу до власної професійної діяльності, а відтак – підвищення ефективності професійного становлення.

У другому розділі «**Методи й організація дослідження**» описано й обґрунтовано методи дослідження, етапи його виконання, а також подано інформацію про організацію дослідження та досліджуваного контингенту студенток КНУТД спеціальності «Дизайн».

Відрадно визнавати належне представлення в дисертації комплексу дослідницьких методів, що його складають такі, як: аналіз науково-методичної літератури, педагогічне спостереження, визначення антропометричних індексів, оцінювання рівня фізичного розвитку, тестування рівня фізичної підготовленості, оцінювання функціонального стану студенток, тестування психофізіологічних властивостей, тестування професійно значущих рухових якостей, методи математичної статистики.

Хотілося би побачити більш детальний опис участі в дослідженні професійних дизайнерів інтер'єру та середовища (n=51); зміст і структуру професіограм дизайнера.

У третьому розділі «Аналіз змін показників рівня розвитку професійно значущих рухових якостей та психофізіологічних властивостей студенток-дизайнерів» вивчено руховий і психомоторний компоненти професійної діяльності сучасних дизайнерів.

Розділ особливий увиразненням специфіки розвитку професійно значущих рухових якостей та психофізіологічних властивостей студенток-дизайнерів. Так, автор дослідження встановив, що значний відсоток робочого часу дизайнерів припадає на розгортання розумових і психомоторних процесів, дотичних до виконання найважливіших професійних завдань, як-от: вміння послуговуватися зоровою пам'яттю, вміння орієнтуватися у просторі та розподіляти увагу, здатність до відтворення заданих параметрів об'єкта на схемі, здатність до оцінювання та диференціювання силових і просторових параметрів рухів, які виконують із дрібною амплітудою, точність виконуваних дій. Виконання перерахованих психомоторних дій, що займає в середньому 37% робочого часу, супроводжується основними координаційними та психомоторними виявами, серед яких – активна реалізація кінестетичних якостей (відтворення, оцінювання, відмірювання просторових параметрів), орієнтаційних якостей, точності виконання завдання, здатності до конструктивного праксису, здатності до розподілу уваги.

До наукових здобутків автора дисертації безумовно належить визначення рівнів загальної фізичної підготовленості та здоров'я студентської молоді. Йдеться про зниження в ході освітнього процесу на хронологічному зрізі 1–4 курсів майже всіх показників студенток-дизайнерів: з бігу на 100 м – на 18,2%, з бігу на 2000 м – на 7,3%, з підняття тулуба за 30 с – на 12,3%, із підтягування у висі лежачи – на 16,7%, зі стрибків у довжину з місця – на 10,8%. Це слугує підставою для констатації про

доцільність урахування неблагополучного рівня здоров'я та функціонального стану студенток-дизайнерів під час їхнього навчання для розроблення програми вдосконалення рухових здібностей вказаної категорії студентської молоді.

Цікавою для осмислення виявилася встановлена шляхом аналізу змін показників рівня розвитку професійно значущих рухових якостей студенток-дизайнерів негативна динаміка показників студентської молоді 1–4 курсів обраної спеціальності, а саме – точності відтворення амплітуди руху, відтворення заданої величини зусилля, показника статичної рівноваги, а також негативної динаміки розвитку окремих професійних умінь (зниження показників розподілу уваги, обсягу механічного запам'ятовування, точності виконання малюнка). Постає очевидним, що адаптована педагогічна дія на студенток-дизайнерів для підготовки до обраного виду трудової діяльності повинна супроводжуватися визначенням її змісту та форм такої дії, а відтак – виявленням професійно значущих рухових якостей, тобто спектра психомоторних показників, які більшою мірою впливають на успішність майбутньої професійної діяльності фахівця-дизайнера.

Вагомо, що для розкриття взаємозв'язку інформативних показників професійно значущих якостей і психофізіологічних властивостей студенток творчих професій автор дисертації провів кореляційний аналіз взаємозв'язків показників на позначення рівня розвитку професійно значущих якостей і рівня вияву особливостей психофізіологічних властивостей студенток-дизайнерів, а також довів наявність між ними чіткої взаємодії. Відтак не викликає заперечень, що якісний вияв професіоналізму зумовлюють індивідуально типологічні (психофізіологічні) властивості людини, залежні від характеристик ЦНС.

З огляду на вищевикладене вважаємо погодитися з думкою автора про детермінованість професійного зростання студенток-дизайнерів розвитком їхніх кінестетичних, реактувальних, диференційних та орієнтаційних якостей.

У четвертому розділі «Розробка і оцінювання ефективності експериментальної програми з фізичного виховання для студенток творчих професій з елементами професійно-прикладної фізичної підготовки» подано інформацію про розроблення експериментальної програми для студенток, які навчаються за фахом «Дизайн», що передбачала пошук, передусім, найбільш ефективного співвідношення обсягів засобів традиційної загальної фізичної підготовки, регламентованої програмою з фізичного виховання для ЗВО, і професійно-прикладної фізичної підготовки (ППФП).

У межах розроблення експериментальної програми для студенток, які навчаються за фахом «Дизайн», визначено рівні фізичної підготовленості на початку експерименту; встановлено психофізіологічні показники груп, які підлягали дослідженню на початку експерименту; відображено динаміку показників фізичної підготовленості студенток-дизайнерів упродовж експерименту та динаміку психофізіологічних показників студенток-дизайнерів у ході досліджень. Для цього, серед іншого, встановлено міжгрупові відмінності показників фізичної підготовленості студенток-дизайнерів наприкінці експерименту та міжгрупові відмінності психофізіологічних показників студенток-дизайнерів наприкінці експерименту.

Значно посилив би наукову цінність роботи детальний опис алгоритму використання програми в освітньому процесі, змісту програми (уточнення засобів ЗФП та ППФП для студентів спеціальності «дизайн» різних спеціалізацій).

Хотілося би більш детального висвітлення засобів, які вводили у блоки фізичних вправ (блоки вправ на розвиток кінестетичних якостей; блоки вправ на розвиток орієнтаційних якостей; блоки вправ на розвиток реагуювальних якостей; блоки вправ на розвиток диференційних якостей), послідовність і черговість використання.

Переконливим видається зроблений дисертантом висновок: результати виконаного дослідження дають підстави констатувати про доцільність для оптимізації навчального процесу та підвищення рівня розвитку професійно значущих фізичних якостей і функціонального стану систем організму, необхідних для успішної роботи дизайнером, цілеспрямованого введення в заняття із фізичного виховання ІІІФІ у обсязі не меншому за 50%.

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» виражено загальну значущість аналізованої в дисертації проблеми, систематизовано результати наукових пошуків когорти українських і зарубіжних учених та власних напрацювань, які виступили детермінантами формулювання ключових положень дослідження, окреслено дискусійні питання, визначено основні результати дисертаційної роботи, їхню наукову та практичну значущість.

З огляду на вищевикладене постає очевидним, що дисертаційну роботу оформлено згідно з вимогами МОН України. Текст дисертації написано українською мовою зі збереженням відповідності її нормам, а стиль відзначається належним рівнем науковості. Побудова дисертаційної праці є традиційною: кожен розділ завершують логічно сформовані висновки, що відображають здобуті результати й уможливають оцінення повноти висвітлення матеріалу.

Аналіз змісту дисертаційної праці дає підстави стверджувати про відображення в її побудові шляхів досягнення поставлених автором цілей і виконання заявлених завдань. Фактичний матеріал, який представлено в дисертації, а також зроблені на його основі узагальнення та висновки мають вагомим значення для посилення ефективності процесу фізичного виховання в закладах вищої освіти України.

Висновки дисертації як особливо вагомим для вдосконалення процесу організації фізичного виховання в закладах вищої освіти України висвітлюють результати останньої, с обґрунтованими та спроектованими на її

зміст, задекларовані завдання та підтверджують досягнення поставленої мети.

Послідовність висвітлених у дисертаційній роботі кроків дослідницького алгоритму розкривають додатки, що містять акти впровадження результатів дослідження, перелік наукових праць автора за його темою.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації.

Попри позитивну оцінку рецензованої дисертації, варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації для подальшого вдосконалення її проблематики.

Зокрема, варто вказати на окремі аспекти, які неналежно чи не зовсім повно відображено в роботі.

1. У науковій новизні розширено та доповнено наукові дані про особливості визначення оціночної шкали психофізіологічних характеристик студенток творчих професій. Відтак постає логічним запитання, чи розроблено такі оціночні шкали власне здобувачем?

2. Дослідженням було охоплено професійних дизайнерів інтер'єру та середовища (n=51). З огляду на це цікавить, якими є зміст і структура професіограм дизайнера, а також чому не передбачено опис такого методу? Уточнення також вимагає спеціалізація дизайнера, для якої автор уклав професіограму (йдеться про дизайн середовища, комп'ютерний дизайн інтер'єру та меблів тощо?).

3. Здобувачем розроблено програму вдосконалення професійно значущих рухових якостей і психофізіологічних властивостей студенток-дизайнерів, проте не прописано алгоритм її використання в освітньому процесі, не наведено чіткого змісту програми.

4. Також закономірно потребує обґрунтування ефективності застосування програм занять з обраним контингентом досліджуваних.

5. У роботі фігурують висловлювання щодо певних інноваційних програм і методик. Утім залишається незрозумілим, якою є кількість упроваджених програм, а також шляхи реалізації останніх? До прикладу, у висновку 6 констатовано: «Середню ефективність мала експериментальна програма №3, де реалізовувалася інноваційна програма із 75% засобів ППФП, статистично достовірне поліпшення сталося у 60% показників ЗФП». Про яку інноваційну програму стверджує автор і яким є її зміст?

У порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. Які засоби покращення психофізіологічних показників студентів спеціальності «дизайнер» (різних спеціалізацій) застосовували в освітньому процесі? Яким був механізм вказаного процесу?

2. Чи є суттєві відмінності в змісті програм, окрім відсоткового значення ЗФП і ППФП, для студентів спеціальності «дизайн» різних спеціалізацій? У чому полягає ефективність таких програм?

3. Які засоби ППФП Ви пропонуєте використовувати в освітньому процесі для студентів спеціальності «дизайн» різних спеціалізацій? Які засоби ППФП, їхні комбінації та як саме реалізовували в освітньому процесі?

4. Які засоби вводили у блоки фізичних вправ (блоки вправ на розвиток кінестетичних якостей; блоки вправ на розвиток орієнтаційних якостей; блоки вправ на розвиток реактивних якостей; блоки вправ на розвиток диференційних якостей), як реалізовували в освітньому процесі, якою була послідовність і черговість використання?

Утім вказані зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи та не знижують наукову і практичну значущість отриманих результатів дослідження.

Висновок про відповідність дисертації до встановлених вимог

Дисертація Муси Джаміля Саліма Алсарайреха на тему «Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців творчих спеціальностей у процесі фізичного виховання» є самостійним завершеним науковим дослідженням, що має важливе теоретичне і практичне значення для

фізичного виховання – удосконалення професійно значущих рухових якостей та психофізіологічних властивостей майбутніх дизайнерів. Виявлені зауваження й пропозиції не знижують загального рівня наукового та практичного значення результатів роботи. Дисертація Муси Джаміля Саліма Алсарайреха на тему «Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх фахівців творчих спеціальностей у процесі фізичного виховання» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, характеризується новим підходом і практичною цінністю, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з наказом міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Муса Джаміль Салім Алсарайреха заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Доктор наук з фізичного виховання та спорту,
доцент, декан факультету фізичного виховання і спорту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Асалюк І. О.

